

راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال تهدیدهای تروریسم مواد مخدر داعش خراسان افغانستان

(۲۰۱۸-۲۰۲۵)

رشید رکابیان^۱

مهدی پادروند^۲

محسن عزتی^۳

نوع مقاله: علمی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۹/۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۴/۳۰

^۱. دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آیه‌الله بروجردی، بروجرد، ایران. (نویسنده مسئول)

ra.recabian@gmail.com

^۲. کارشناس ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. mahde.padervand@gmail.com

^۳. کارشناس ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. ezati.m@gmail.com

چکیده

در بازه زمانی ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۵، جمهوری اسلامی ایران با تهدیدات امنیتی چندلایه‌ای در مرزهای شرقی خود مواجه بوده است که عمدتاً از بی‌ثباتی در افغانستان نشأت می‌گیرد. این تهدیدات شامل تروریسم گروه‌هایی چون داعش خراسان، قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر و ناامنی‌های مرزی است که امنیت ملی، ثبات داخلی و توسعه اقتصادی ایران را به طور مستقیم تحت تأثیر قرار داده‌اند. اهمیت و ضرورت: موقعیت ژئوپلیتیک ایران و مرز طولانی با افغانستان، این تهدیدات را از چالش‌های صرفاً خارجی به مسائل امنیت داخلی تبدیل کرده است. بنابراین، تحلیل راهبرد سیاست خارجی ایران برای مقابله با این چالش‌های به هم پیوسته، نه تنها برای درک جهت‌گیری‌های منطقه‌ای تهران، بلکه برای ترسیم یک نقشه راه امنیتی پایدار از اهمیت علمی و عملی بالایی برخوردار است. سؤال اصلی: راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال این تهدیدات مرکب در افغانستان طی این دوره چه بوده و بر چه ارکانی استوار است؟ فرضیه با روش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر نظریه واقع‌گرایی تدافعی، با استفاده از منابع معتبر علمی و اینترنتی، پاسخ می‌دهد: «راهبرد ایران ترکیبی از «اقدام امنیتی-نظامی سخت‌گیرانه در مرزها» و «دیپلماسی فعال و عمل‌گرایانه با بازیگران داخلی و منطقه‌ای» بوده که با هدف مهار تهدیدات در مبدأ، مدیریت بحران و حفظ نفوذ استراتژیک طراحی شده است.» یافته‌ها/نتایج: یافته‌ها نشان می‌دهد ایران یک رویکرد چندوجهی در پیش گرفته است: تقویت نظامی مرزهای شرقی، انجام عملیات‌های اطلاعاتی برون‌مرزی، تعامل مستقیم و عمل‌گرایانه با طالبان برای وادارسازی آنان به مهار گروه‌های تروریستی، و فعال‌سازی دیپلماسی منطقه‌ای در قالب مکانیسم‌هایی مانند مسکو. این راهبرد اگرچه توانسته تهدیدات را به طور کامل ریشه‌کن کند، اما در مهار و جلوگیری از تشدید آنان در خاک ایران نقش مؤثری ایفا کرده است.

• واژگان کلیدی

داعش خراسان، تروریسم مواد مخدر، واقع‌گرایی تدافعی، سیاست خارجی ایران.

اصطلاح «نارکو تروریسم»^۱ یا «تروریسم مواد مخدر» برای اولین بار در اواخر دهه ۱۹۸۰ در ادبیات سیاسی مطرح شد. رئیس جمهور سابق پرو، «بلونده»،^۲ برای اولین بار این مفهوم را در ۱۹۸۳ برای توصیف حملاتی که علیه پلیس مبارزه با مواد مخدر در این کشور صورت گرفته بود، به کار گرفت. امروزه مشکل تروریسم دیگر تنها در شکل سنتی و دولت پایه آن تعریف نمی شود، بلکه با تنوع و افزایش نوع کنشگران، تروریسم نیز جنبه غیردولتی و فراملی به خود گرفته است. ضعف دولت مرکزی، خلأ قدرت، وجود هرگونه مناقشه، افزایش ارتباطات فناورانه، فساد دولتی و ضعف اقتصادی برخی از مهم ترین دلایلی هستند که موجب توسعه حوزه کنشگری تروریست های جدید و در پی آن کاهش امنیت جهانی می شود. پیوند میان گروه های تروریستی و انواع فعالیت های مجرمانه، منجر به تغییر ماهیت سازمان های تروریستی و در نتیجه شکل گیری قالب جدیدی از تروریسم به نام «تروریسم مواد مخدر» در نقاط مختلف جهان به ویژه در افغانستان و یا آسیای مرکزی، شده است (Koiremba & Nunes, 2013: 69-71).

تلاش قاچاقچیان مواد مخدر به منظور رسیدن به منافع ناشی از ترانزیت این کالا در منطقه یادشده، باعث ایجاد معضلات متعددی برای جامعه افغانستان و همسایگان آن شده است. بخش عمده نیروهای تروریستی در آسیای مرکزی از جمله شاخه خراسان داعش از طریق ایجاد شبکه ترانزیت مواد مخدر به تقویت خود پرداخته و از این مسیر، ضمن جذب نیروهای مورد نظر، به منابع مالی و حتی اطلاعاتی چشمگیری دسترسی پیدا کرده اند.

این مسئله در آسیای مرکزی به نحو چشمگیری در حال توسعه است و افغانستان به عنوان سرچشمه تولید مواد مخدر با وجود گروه های تروریستی و تکفیری نظیر داعش و شاخه خراسان، آن را حساس کرده است. این منطقه که شامل ایران، افغانستان، پاکستان می شود، یکی از مناطق اصلی جهانی برای تولید و توزیع مواد مخدر محسوب می شود. طی چند دهه گذشته، بی ثباتی باعث شده است که جابه جایی و تجارت فعال انواع مواد مخدر در سراسر منطقه توسط گروه های تکفیری داعش که شاخه خراسان آن در شمال افغانستان در حال فعالیت می باشد، تسهیل شود (Farooq et al: 2017: 8-9).

^۱. Narcoterrorism

^۲. فرناندو بیلاوند تری: در سال های ۱۹۶۳-۱۹۶۸ و ۱۹۸۰-۱۹۸۵ رئیس جمهور پرو بود.

گرفته است به یک بازیگر غیردولتی در شمال افغانستان تبدیل شود. این حاکمیت هم‌اکنون تولید مواد افیونی را کنترل، و برای آن مالیات اخذ می‌کند، بر صادرات آن نظارت می‌کند و از شبکه‌های قاچاق برای حفظ قدرت سیاسی و نظامی خود محافظت می‌نماید. این موضوع باعث می‌شود که روند تولید و ترانزیت مواد مخدر در افغانستان تسهیل شود و باعث تقویت گروه‌های تروریستی و تکفیری در این کشور شود. شاخه خراسان داعش این مسئله را به صورت جدی مورد توجه خود قرار داده و از این طریق بیشتر اهداف خود را دنبال کرده است. (Chellaney, 2021:5) بنابر آنچه که در قسمت فوق به آن اشاره شد، این قدرت اقتصادی و نظامی که در نتیجه قاچاق مواد مخدر داعش خراسان در افغانستان به دست آورده است، باعث شده که همسایگان کابل با تهدیدهای قابل توجهی مواجه شوند که در نوع خود باید راهبرد سیاست خارجی مقتضی را برای دستگاه سیاست خارجی خود به منظور کنترل و مدیریت این تهدیدهای امنیتی و سیاسی گروه یاد شده، اتخاذ کنند.

این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر نظریه واقع‌گرایی تدافعی، با استفاده از منابع معتبر علمی و اینترنتی، به بررسی راهبردهای سیاست خارجی ایران در برابر نارکوتروریسم داعش خراسان می‌پردازد و به این سوال پاسخ خواهد داد که: «جمهوری اسلامی ایران چه راهبردهایی برای کاهش تهدیدهای تروریسم مواد مخدر داعش خراسان از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۵ اتخاذ کرده است؟»

۱- پیشینه تحقیق

۱- لندی جاناتان^۱ و هالند استیو^۲ (۲۰۲۴). در مقاله‌ی "نارکوتروریسم افغانستان با تاکید بر داعش خراسان"، عمده تمرکز خود را بر مسئله نارکوتروریسم داعش خراسان و میزان و حجم درآمدی که این گروه از مسیر ترانزیت مواد مخدر کسب کرده است گذاشته‌اند. بنابراین به این نتیجه دست یافته‌اند که داعش خراسان از طریق قاچاق مواد مخدر و درآمد حاصل از آن، امنیت آسیای مرکزی و کشورهای همسایه افغانستان را با مشکلات قابل توجهی مواجهه کرده است. آنچه باعث اختلاف دو تحقیق می‌شود تمرکز عمده کار فعلی بر راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر مسئله تهدیدهای امنیتی و اقتصادی است که داعش خراسان بر این کشور دارد.

۲- واتانکا الکس^۳ و دیوسالار عبدالرسول^۴ (۲۰۲۳). در مقاله‌ی "موانع پیش روی همگرایی ایران و روسیه در مقابل قاچاق مواد مخدر در آسیای مرکزی توسط آمریکا"، عمده تمرکز خود را بر

1. Jonathan Landy

2. Holland Steve

3. Watanka Alex

4. Devsalar Abdul Rasul

تنش‌هایی که آمریکا با همگرایی ایران و روسیه در آسیای مرکزی دارد را مورد بررسی قرار داده است که بعد امنیتی و بررسی این مسئله در تحقیق یاد شده ضعیف است که در این کار در صد هستیم که همگرایی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با کشورهای آسیای میانه را در بعد امنیتی و سیاسی به شکل ویژه در راستای مدیریت تروریسم مواد مخدر در دستگاه سیاست خارجی و سرویس‌های امنیتی تهران مورد توجه قرار دهیم.

۳- فولتون جانانان^۱ (۲۰۲۳). در مقاله‌ی "عضلات امنیتی و سیاسی آسیای مرکزی و همگرایی ایران در قابل سازمان همکاری شانگهای"، عمده تمرکز خود را بر همکاری و همگرایی ایران در سازمان همکاری شانگهای گذاشته است که راهبرد سیاست خارجی ایران در قبال تروریسم مواد مخدر را فقط به سازمان همکاری شانگهای ختم نموده است. در تحقیق حاضر به راهبردهای امنیتی جمهوری اسلامی ایران به شکل دوجانبه، همه جانبه با کشورهای آسیای میانه و قفقاز اشاره می‌کند و مورد بررسی قرار می‌دهد تا نارکو تروریسم داعش خراسان را به شکل هدفمند مورد بررسی قرار دهد.

۴- محیبی، احمد (۲۰۲۳). در مقاله‌ی "داعش با تلاش طالبان برای حفظ قدرت رشد می‌کند". به افراط‌گری طالبان اشاره کرده است و به این نتیجه دست یافته‌اند که طالبان با افراط‌گری خود باعث نوعی واگرایی بین دولت خود و مردم افغانستان شده و در ابعاد مختلف این مسئله باعث ایجاد نوعی منطقه حائل بین دولت و مردم شده است. داعش خراسان نیز برای رسیدن به اهداف خود از این منطقه حائل استفاده کرد و توسعه طلبی و اهداف خود را با استفاده کردن از مردم و جذب آنها دنبال می‌کند. اما عمده تمرکز مقاله حاضر بر آن است که جمهوری اسلامی ایران در مقابل این تهدیدها چه راهبردی برای دستگاه سیاست خارجی خود اتخاذ نموده و چه اقدامی انجام داده است؟

۵- لندی جانانان و هالند استیو (۲۰۲۴) در مقاله‌ای با عنوان "نقش داعش در عملیات تروریستی در کرمان و سایر شهرهای ایران"، به بررسی اهداف فراملی داعش خراسان پرداخته است. نویسندگان ضمن اشاره به عملیات تروریستی این گروه در ایران و سایر کشورهای همسایه افغانستان، اگرچه فعالیت گروه یادشده را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند، اما به نقش قاچاق مواد مخدر در فرایند انجام ترورها و اقدامات سیاسی این گروه اشاره‌ای جزئی داشته است. تاکید عمده این دو تحلیل‌گر عمدتاً بر اقدامات منبعث از عقاید مذهبی و عقیدتی متمرکز بوده است. ولی به اقداماتی که جمهوری اسلامی ایران در این راستا انجام داده است اشاره‌ای نداشته است.

¹. Jonathan Fulton

۶- وبر لوکاس^۱ و واله ریکاردو^۲ (۲۰۲۳). در مقاله‌ی «گروه‌های داعش در آسیای مرکزی و تهدید بین‌المللی آن‌ها» به بررسی اهداف فراملی داعش خراسان برای نه تنها آسیای مرکزی و قفقاز، بلکه برای نظام بین‌الملل و کشورهای غیر مسلمان می‌پردازد. که در صدد تامین اهداف مذهبی و سیاسی خود در سراسر نظام بین‌الملل هستند که نویسنده آن را از یک تهدید منطقه‌ای به عنوان یک تهدید جهانی معرفی کرده است. در متن این کار تروریسم مواد مخدر و تاثیر قاچاق مواد مخدر بر توسعه طلبی داعش به صورت یک مبحث قومیتی و مذهبی مورد بررسی قرار گرفته است. در این مقاله نیز به تهدیدهایی که نارکوتروریسم داعش خراسان برای جمهوری اسلامی ایران داشته اشاره‌ای نکرده است.

۷- هاشمی، امیرحسام (۱۴۰۳) در مقاله‌ی «بررسی گروه تروریستی داعش خراسان به عنوان تهدیدی مشترک برای ایران و افغانستان» معتقد است از زمان تشکیل این گروه در افغانستان، مقامات طالبان آنان را در ردیف دشمنان خود به حساب آورده و با آنان به ستیز پرداخته‌اند. اقدامات تروریستی اخیر این گروه، زنگ خطر جدی را برای امنیت کشورمان نیز به صدا درآورده است. البته حکومت کنونی افغانستان به دلیل هدف استقرار امنیت و تضاد ایدئولوژیک با گروه داعش، می‌تواند به عنوان متحدی راهبردی برای نابودی آن تعریف شود.

۸- محمودی، زهرا (۱۴۰۳) در مقاله‌ی «بازشناسی داعش خراسان؛ وضعیت کنونی و راهبرد ج.ا.ایران» معتقد است داعش خراسان به دنبال بر هم زدن نظم موجود در منطقه از طریق روش‌های خشونت‌آمیز است. با توجه به مجاورت جغرافیایی افغانستان با ج.ا.ایران و اهداف داعش خراسان و حامیان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای آن، نوشتار حاضر درصدد تبیین و شناخت این گروه، بررسی وضعیت کنونی و راهبرد ج.ا.ایران می‌باشد.

۲- تعریف مفاهیم و چارچوب نظری

۲-۱- تعریف تروریسم مواد مخدر

"در گونه‌شناسی تروریسم، تروریسم مواد مخدر گونه‌ای از تروریسم است که با یکی از مهمترین اشکال جرایم سازمان‌یافته یعنی قاچاق مواد مخدر ترکیب می‌شود؛ بنابراین، اولین عنصر تشکیل دهنده تروریسم مواد مخدر ناشی از ماهیت خود یعنی تروریسم است. تروریسم مرتبط با مواد مخدر

¹. Landy Jonathan

². Holland Steve

جلوهای بارز از پیوند میان تروریسم و جرایم سازمان یافته فراملی است که در دو مفهوم اصلی نمایان شده است: مشارکت مستقیم تروریست‌ها در تجارت موادمخدر برای تأمین مالی فعالیت‌های خود و نیز استفاده از روش‌های تروریستی از جانب سازمان‌های قاچاق موادمخدر برای تسهیل تجارت مواد مخدر (Haupt, 2009: 6). به عبارتی دیگر، تروریسم مواد مخدر که به دست مافیای مواد مخدر و باندهای سیاسی قدرت در سطح جهان هدایت می‌شود تروریسم پنهانی است که به طور خزنده در خدمت انواع دیگر تروریسم است (Hartelius, 2008: 135).

تروریسم مواد مخدر بر خشونت‌ی دلالت دارد که از سوی سوداگران مواد مخدر به کار گرفته می‌شود. منظور از نارکو تروریسم حملات سوداگران مواد مخدر با هدف تأثیرگذاری بر سیاست‌های دولت و قانونگریزی به واسطه تهدیدات منظم و استفاده از خشونت است.

۲-۲. چارچوب نظریه

در ادامه، این سؤال مطرح می‌شود که نارکو تروریسم در افغانستان، که امروزه توسط داعش خراسان تقویت شده است؛ و راهبرد چندجانبه‌گرایی ایران برای کنترل و مدیریت این بحران امنیتی، در قالب کدام‌یک از نظریه‌های روابط بین‌الملل قابل تبیین است؟ به نظر نویسندگان این پژوهش، هرچند سیاست خارجی کشور یادشده را می‌توان در چارچوب نظریه‌های گوناگون روابط بین‌الملل تبیین و تحلیل کرد، اما نظریه «موازنه تهدید»^۱ ظرفیت مناسبی برای بررسی این مسئله دارد. موازنه تهدید، که بر پایه واقع‌گرایی تدافعی استوار است، مستقیماً با موضوع اصلی مقاله - یعنی راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال تهدیدهای نارکو تروریسم داعش خراسان در افغانستان (۲۰۱۸-۲۰۲۵) - مرتبط است و ابزار تحلیلی مناسبی برای تبیین رفتار ایران فراهم می‌کند. این نظریه، تهدید را نه تنها به عنوان قدرت مطلق، بلکه به عنوان ترکیبی از عوامل ادراکی مانند مجاورت جغرافیایی، قابلیت‌های تهاجمی و نیت توسعه‌طلبانه تعریف می‌کند، که دقیقاً با ماهیت تهدید داعش خراسان همخوانی دارد. داعش خراسان، به عنوان یک بازیگر غیردولتی تقویت‌شده توسط اقتصاد قاچاق مواد مخدر (نارکو تروریسم)، تهدیدی چندبعدی برای امنیت ایران ایجاد کرده است: از یک سو، مجاورت جغرافیایی با افغانستان، مرزهای طولانی مشترک و نفوذ احتمالی تروریسم به داخل ایران را تسهیل می‌کند؛ از سوی دیگر، قابلیت‌های تهاجمی این گروه (مانند حملات تروریستی در کرمان و سایر نقاط) و نیت توسعه‌طلبانه آن (ایجاد خلافت در منطقه

^۱. Threat balance

خراسان شامل بخش‌هایی از ایران) سطح تهدید را افزایش می‌دهد. بر اساس این چارچوب، ایران به عنوان یک دولت واقع‌گرا، تهدید را درک کرده و راهبرد موازنه را اتخاذ می‌نماید: موازنه درون‌گرا از طریق تقویت قدرت داخلی (مانند افزایش امنیت مرزی و مبارزه با قاچاق) و موازنه برون‌گرا از طریق ائتلاف‌های منطقه‌ای (همکاری دوجانبه با کابل، همگرایی چندجانبه در آسیای مرکزی و عضویت در سازمان‌هایی مانند شانگهای و اگو). این رویکرد نه تنها به کاهش تهدیدهای امنیتی، اقتصادی (اقتصاد سیاه ناشی از قاچاق) و سیاسی (بی‌ثباتی منطقه‌ای) کمک می‌کند، بلکه با اصول والت همخوانی دارد، زیرا ایران اتحادها را بر اساس سطح تهدید درک‌شده تشکیل می‌دهد، نه صرفاً قدرت داعش. در یافته‌های مقاله، این چارچوب برای تحلیل داده‌ها استفاده شده و نشان می‌دهد که راهبردهای ایران، مانند امضای اسناد امنیتی با ازبکستان و تاجیکستان یا پروژه‌های اقتصادی مشترک، مستقیماً از موازنه تهدید ناشی شده و منجر به کاهش فعالیت‌های تروریستی (بر اساس گزارش‌های سازمان ملل) شده است. بنابراین، این چارچوب نه تنها تبیین‌کننده رفتار ایران است، بلکه به نتیجه‌گیری منطقی مقاله کمک می‌کند، جایی که پیشنهاد می‌شود ایران همکاری با روسیه و چین را برای موازنه پایدارتر گسترش دهد.

نظریه موازنه تهدید یکی از تئوری‌هایی است که از واقع‌گرایی تدافعی نشأت گرفته است. تئوری سنتی موازنه قدرت پیش‌بینی می‌کند که دولت‌ها صرفاً برای ایجاد توازن در برابر قدرت دولت‌های دیگر، که امنیت آن‌ها را تهدید می‌کند؛ اتحاد تشکیل می‌دهند. کنت والتز^۱ با این دیدگاه موافق است و استدلالی متفاوت از واقع‌گرایان کلاسیک ارائه می‌دهد (Waltz, 1979: 102-128). استفان والت،^۲ یکی از شاگردان والتز، این مفهوم را دقیق‌تر تبیین کرده و آن را به عنوان «موازنه تهدید» یا تعادل در برابر تهدید معرفی می‌کند؛ جایی که دولت‌ها اتحادها را برای متعادل‌سازی تهدیدها، و نه صرفاً قدرت، تشکیل می‌دهند. در روابط بین‌الملل، اتحاد به معنای تشکیل ائتلاف است که نتیجه اجتناب‌ناپذیر تعامل میان واحدهای سیاسی حاکم بوده و بر اساس منافع سلطه یا متعادل‌سازی قدرت هدایت می‌شود (Iqbal Dar & et al., 2018: 42-47).

به همین ترتیب، جورج لیسکا^۳، یکی از نظریه‌پردازان برجسته اتحاد در روابط بین‌الملل، بر این باور است که اتحادها بخشی جدایی‌ناپذیر از روابط بین‌الملل هستند و در واقع، «سخن گفتن از روابط بین‌الملل بدون اشاره به اتحادها غیرممکن است؛ این دو اغلب در همه چیز جز نام، ادغام

1. Kenneth Waltz

2. Stephen Walt

3. George Liska

می‌شوند». عدم تحقق موازنه در برابر هژمون بالقوه، مانند ایالات متحده پس از جنگ سرد، یکی از متفکران کلیدی سنت واقع‌گرایی، یعنی استفان والت، را به جابه‌جایی تمرکز واقع‌گرایی از موازنه قدرت به موازنه تهدید سوق داد تا به ادعای او، گره کور نوواقع‌گرایی گشوده شود. والت استدلال می‌کند که با این رویکرد می‌توان توضیح داد چرا ائتلاف‌های موازنه‌کننده در دوران کنونی نیز علیه ایالات متحده شکل نمی‌گیرد (spofa, 2023: 15-23).

والت از جمله واقع‌گرایانی است که با طرح ایده‌های نوین و متفاوت از نظریه‌های سنتی واقع‌گرایی و حتی واقع‌گرایی ساختاری والتز، تلاش کرده پایه‌های این پارادایم را مستحکم‌تر سازد. او با نقد اصل موازنه قدرت، نظریه موازنه تهدید را مطرح کرده و مباحث واقع‌گرایی را در حوزه امنیتی غنی‌تر نموده است. نقطه محوری بحث‌های والت، بررسی علل اتحادها و ائتلاف‌های نظامی-سیاسی با هدف ایجاد موازنه در واکنش به احساس تهدید است. به اعتقاد وی، برخلاف تصور رایج، کشورها در برابر افزایش قدرت دیگران موازنه نمی‌کنند؛ بلکه آنچه آن‌ها را به سوی توازن سوق می‌دهد، سطح تهدیدی است که درک می‌کنند. هنگامی که تهدیدی احساس شود، کشورها یا تلاش می‌کنند در برابر آن موازنه ایجاد کنند یا به طرف تهدیدکننده ملحق شوند (ترابی، ۱۳۸۴: ۲۱). استفان والت تأکید دارد که وقتی کشوری با گزینه‌های متعدد ائتلاف روبرو می‌شود، محاسبه ریسک و سطح تهدید به عنوان عامل اصلی تصمیم‌گیری عمل می‌کند، نه صرف قدرت. برای مثال، اگر کشوری، دیگری را تهدید مستقیم برای بقای خود تلقی کند، بدون توجه به برتری قدرت طرف مقابل، تلاش خواهد کرد موازنه ایجاد نماید. از سوی دیگر، اگر کشوری، تهدیدی برای بقای خود احساس نکند، معمولاً به سوی راهبرد موازنه حرکت نمی‌کند، حتی اگر طرف مقابل از برتری قدرت برخوردار باشد (سازمند و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۵۷-۱۵۸). بدین ترتیب، موازنه تهدید نوعی از موازنه است که ائتلاف‌ها را در برابر تهدیدات شکل می‌دهد، نه صرف قدرت. این تهدیدات می‌تواند از قدرت کلی، مجاورت جغرافیایی، قابلیت‌های تهاجمی و نیات توسعه‌طلبانه ناشی شود (لیتل، ۱۳۸۹: ۲۳).

با پذیرش دیدگاه والتز مبنی بر اینکه دولت‌ها بیش از افزایش قدرت خود، به جلوگیری از افزایش قدرت دیگران و حفظ جایگاه خود در نظام بین‌الملل می‌پردازند، ایجاد ائتلاف، اتحاد و موازنه در برابر منبع تهدید را می‌توان راهبردی منطقی دانست. این موازنه به دو شکل ظاهر می‌شود: (۱) موازنه درون‌گرا، که به معنای افزایش قدرت داخلی کشورها است؛ (۲) موازنه برون‌گرا، که همان ائتلاف و اتحاد است. موازنه تهدید مورد توجه واقع‌گرایان تدافعی است و نظریه‌پردازان آن، ایجاد

ائتلاف در برابر هرگونه تهدید را توصیه می‌کنند. (M. Bock. 2015:101-109). به طور کلی، اصول کلیدی نظریه موازنه تهدید را می‌توان چنین خلاصه کرد:

- تهدید نه به قدرت دولت‌ها، بلکه به ادراک دولت‌ها از تهدید در روابطشان وابسته است. والت تأکید دارد که دولت‌ها در برابر قدرت‌گیری یک کشور موازنه نمی‌کنند، بلکه سطح تهدید درک‌شده، عامل ایجاد موازنه و ائتلاف است (Walt.1988: 123).

- هرچه تهدید درک‌شده شدیدتر باشد، انگیزه دولت‌ها برای موازنه بیشتر می‌شود و اتحاد به سطح راهبردی ارتقا می‌یابد

- تهدید از عناصری مانند «قدرت کلی»، «مجاورت جغرافیایی»، «قدرت تهاجمی» و «نیات تجاوزکارانه» تشکیل می‌شود (Walt, 1987:11-21) والت بر نقش ادراک تهدید، به جای قدرت مطلق، تأکید دارد تا توضیح دهد چرا دولت‌ها همیشه در برابر قدرت‌های در حال رشد موازنه نمی‌کنند. در اینجا، والت اصول کلیدی موازنه تهدید را بحث می‌کند و تفاوت آن با موازنه قدرت را برجسته می‌سازد (spofa, 2023: 15-2)

۳- تجزیه تحلیل داده‌ها

در این بخش، به بررسی مهم‌ترین تهدیدهای تروریسم مواد مخدر داعش خراسان علیه جمهوری اسلامی ایران پرداخته می‌شود و راهبردهای سیاست خارجی ایران در مواجهه با این تهدیدها تحلیل می‌گردد.

۳-۱- تهدیدهای داعش خراسان

داعش خراسان اغلب از حمایت‌های پنهان و هدفمند بین‌المللی بهره می‌برد. اقدامات تروریستی این گروه، زنگ خطری جدی برای امنیت جمهوری اسلامی ایران ایجاد کرده است. در ادامه، به مهم‌ترین تهدیدات این گروه اشاره می‌شود.

۳-۱-۱. شیوه‌های عملکرد ضدامنیتی داعش خراسان در افغانستان: از سپتامبر ۲۰۲۱، داعش

خراسان در تلاش برای کسب شهرت و ارتباط در سراسر آسیای جنوبی و مرکزی، جاه‌طلبانه‌تر و تهاجمی‌تر عمل کرده است. این گروه دامنه و نوع تحرکات خود را گسترش داده و در عین حال، در ترورهای هدفمند در افغانستان و کشورهای همسایه نقش داشته است. همچنین، انتشار تبلیغات این گروه از نظر شکل، حجم و تعداد زبان‌ها، با توجه به درآمدهای قابل توجه ناشی از فروش و

ترانزیت مواد مخدر، به سطوح بی‌سابقه‌ای رسیده و تلاش برای جذب نیرو از جبهه‌های آسیای جنوبی و مرکزی را افزایش داده است (Jadoon & et al. 2023, 3). این معضلات امنیتی فراتر از مرزهای افغانستان رفته و شامل عضوگیری بی‌حدومرز، عملیات تروریستی و آدم‌ربایی است که امنیت منطقه را با چالش‌های متعددی مواجه کرده است:

۱-۱-۱-۳. عضوگیری بی‌حدومرز: پس از خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان و توقیف دارایی‌های کابل در بانک‌های ایالات متحده، بحران اقتصادی در این کشور تشدید شد. گسترش بیکاری و کاهش شدید درآمد، گروه‌های تروریستی مانند داعش خراسان را ترغیب کرد تا از این شرایط بهره‌برداری کرده و بر ترانزیت مواد مخدر و عضوگیری از افراد نیازمند تأمین معیشت، تمرکز کنند (Sajid, 2023: 5). عضوگیری داعش خراسان، کل منطقه آسیای مرکزی را دربرگرفته و با افزایش قدرت تحرک و توسعه‌طلبی آن، مسیرهای ترانزیت مواد مخدر برای اقدامات غیرقانونی قابل دسترس‌تر شده است.

سطح بالای بیکاری و نارضایتی از وضعیت معیشتی در افغانستان و نقاط متصل به آسیای مرکزی، همراه با رویکرد اقتصادی-اجتماعی طالبان، روند عضوگیری داعش خراسان را شتاب بخشیده است. برای مثال، مارات ایمانکولوف^۱ دبیر شورای امنیت قرقیزستان، به افزایش تعداد جنگجویان داعش خراسان تا حدود ۷۰۰۰ نفر در مناطق مرزی شمال افغانستان اشاره کرده است. علاوه بر این، آناتولی سیدوروف^۲ رئیس ستاد مشترک سازمان پیمان امنیت جمعی، گزارش داده که حدود ۴۰۰۰ عضو داعش در نزدیکی مرز تاجیکستان با افغانستان، به ترانزیت مواد مخدر و تبلیغات مذهبی برای جذب جوانان و گروه‌های تندرو مشغول هستند، که پیامدهای امنیتی شدیدی برای افغانستان و کل منطقه به همراه دارد (Wahlang, 2023: 3). این گروه، علی‌رغم هلاکت برخی رهبران، همچنان فعالیت‌های خود را ادامه می‌دهد و بر اساس آمار سازمان ملل، بین ۴۰۰۰ تا ۶۰۰۰ عضو دارد. افزایش حملات داعش خراسان تا پایان سال ۲۰۲۲ به بیش از ۳۰۰ مورد در ولایت‌های مختلف افغانستان، نشان‌دهنده گسترش دامنه عملیاتی این گروه تروریستی در افغانستان و کشورهای همسایه است. بدون شک، این روند صعودی از طریق جذب اعضای تندرو جدید و قاچاقچیان مواد مخدر، محقق شده است. پیوستن نیروهای امنیتی سابق افغانستان به این گروه و فعالیت‌های مجرمانه آن، به عنوان راهی برای حمایت مالی از خانواده‌هایشان تلقی می‌شود. برای

¹. Marat Imankulov

². Anatoly Sidorov

نمونه، بر اساس ادعای برخی منابع، یک افسر اطلاعاتی افغانستان گزارش داده که داعش ۱۵۰۰۰ واحد پول افغانی به نیروهای تازه کار بدون تجربه و حدود ۲۵۵۰۰ واحد پول افغانی به افراد باتجربه پرداخت کرده است (Mohibi, 2023: 1).

۳-۱-۱-۲. انجام اقدامات تروریستی: عملکرد داعش و گروه‌های منشعب از آن نشان می‌دهد که این گروه از نظر ایدئولوژیکی و عملیاتی، همواره به پیشروی نیاز دارد تا شکاف عدم تقارن را پر کرده و دامنه تحرکات خود را گسترش دهد. در این چارچوب، روش عملیات‌های تروریستی داعش خراسان در طیفی از عملیات خارجی قرار دارد که شامل عملیات اعزامی محلی تا عملیات فراملی و خارجی می‌شود. عملیات اعزامی محلی، جنبشی هستند که به دنبال گسترش نفوذ و دسترسی به شبکه‌های جدید در سطح محلی‌اند (Mohibi, 2023: 1). عملیات هماهنگ خارجی، شامل یک یا چند تیم تروریستی نفوذی به کشورهای همسایه است که مستقیماً از داعش خراسان دستور، بودجه یا حمایت مادی دریافت می‌کنند. عملیات خارجی الهام گرفته نیز شامل گروه‌های پیرو است که بدون ارتباط مستقیم با اعضای رسمی، به نام داعش خراسان عمل می‌کنند (Ingram, 2023: 1-2). برای دستیابی به این راهبرد، گروه در مدت کوتاهی کنترل اراضی وسیعی در مناطق روستایی شمال و شمال شرق افغانستان را تثبیت کرد و کمپین مرگباری را در افغانستان و پاکستان راه‌اندازی نمود (Jadoon, 2023: 3). گسترش نفوذ به استان‌های همجوار از طریق عملیات تروریستی فراملی، ابزاری حیاتی برای دستیابی به اهداف اقتصادی (تسریع قاچاق مواد مخدر) و سیاسی (حذف مخالفان مذهبی و دولتی) است (Ingram, 2023: 1-2). پس از حمله اوت ۲۰۲۱ به فرودگاه کابل، حملات ابتدا بر استان ننگرهار متمرکز بود، اما تا سپتامبر ۲۰۲۲ به ۱۵ ولایت دیگر گسترش یافت. برای مثال، از سپتامبر ۲۰۲۱ تا سپتامبر ۲۰۲۲، داعش خراسان ادعای انجام ۲۷۴ حمله را کرد که میانگین ۲۳ حمله در ماه را نشان می‌دهد. (Besmilla, 2025: 23) نمونه‌های برجسته شامل حمله به سفارت روسیه در کابل (۳۰ سپتامبر ۲۰۲۲)، حمله به سفارت پاکستان و هتل محل تردد اتباع چینی، و ۳۷ حمله انتحاری در مارس ۲۰۲۲ به مسجد شیعیان در پیشاور پاکستان است که از خونین‌ترین حملات محسوب می‌شود (Jadoon, 2023: 3). ترور فعالان سیاسی، پزشکان مانند تتسو ناکامورا (پزشک ۷۳ ساله ژاپنی)، خطیبان مساجد مانند مولوی عزیزالله مفلح (عضو شورای علمای افغانستان) و دیگران، از دیگر اقدامات تروریستی این گروه است (Kawa, 2023: 8).

۳-۱-۱-۳. آدمربایی: طالبان پس از بازگشت به قدرت در افغانستان، تلاش کرد فعالیت گروه‌های رقیب مانند داعش خراسان را با رویکرد ضدتروریستی کنترل کند. این تقابل مستقیم، داعش خراسان را وادار به تغییر روش‌ها کرد و به سازماندهی عملیات آدمربایی علیه افرادی که مشروعیت سیاسی و مذهبی آن را تضعیف می‌کردند، روی آورد. این پدیده نشان‌دهنده رقابت و کشمکش عمیق میان گروه‌های بنیادگرا در منطقه است. داعش خراسان با روی کار آمدن طالبان، خود را در بن‌بست سیاسی و مشروعیتی یافت و برای تقویت جایگاهش، نفوذش را افزایش داد و مخالفان را از طریق فعالیت‌های سازمان‌یافته حذف نمود. قاچاق مواد مخدر یکی از ابزارهای این رقابت است. این گروه از طریق آدمربایی، افراد تحصیل کرده را مجبور به همکاری در فعالیت‌های سوداگرانه و کسب درآمد از قاچاق مواد مخدر می‌کند. تبلیغات گسترده در مورد تهدید، ارباب و آدمربایی در شرایط نامساعد اقتصادی افغانستان، به جذب اعضای جدید منجر شده است.

این گروه برای توسعه فعالیت‌های رسانه‌ای، مهندسان مخابرات و کارشناسان رسانه را شناسایی و از طریق ربایش، مجبور به همکاری می‌کند. بر اساس آمار سازمان‌های امنیتی کابل، از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۳، بیش از ۲۳۰ غیرنظامی در عملیات آدمربایی داعش خراسان قرار گرفته‌اند که بسیاری از آن‌ها در اردوگاه‌های گروه، معتاد به مواد افیونی شده یا به فعالیت‌های اجباری واداشته شده‌اند. استمرار این عملیات می‌تواند خشونت و بی‌ثباتی اجتماعی-اقتصادی و سیاسی را افزایش دهد، مشروعیت طالبان را تضعیف کرده و به فروپاشی اجتماعی بیشتر در افغانستان منجر شود (Verma & Ali, 2023: 45-46).

۳-۱-۲- تحلیل متن بر اساس نظریه «موازنه تهدید» استفان والت و رئالیسم کنت والتز

بر اساس نظریه موازنه تهدید استفان والت و مبنای رئالیسم ساختاری کنت والتز، تهدیدهای ناشی از داعش خراسان در آسیای مرکزی را می‌توان در سه محور زیر تحلیل کرد:

از منظر کنت والتز، ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل موجب می‌شود دولت‌ها در محیطی خودیار عمل کنند و امنیت خود را اولویت اصلی قرار دهند. خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان در سال ۲۰۲۱ یک خلاء قدرت ایجاد کرد که این خلاء، زمینه را برای ظهور و تقویت بازیگران غیردولتی مانند داعش خراسان فراهم نمود. این گروه با بهره‌گیری از بحران اقتصادی و ناکامی‌های حکومت طالبان، به طور مستقل به افزایش قدرت نسبی خود از طریق عضوگیری گسترده (۴۰۰۰ تا ۷۰۰۰ نفر)، درآمدزایی از قاچاق مواد مخدر و اجرای عملیات تروریستی (بیش از ۳۰۰ حمله در سال ۲۰۲۲) پرداخته است. در چنین ساختاری، کشورهای منطقه مانند ایران، تاجیکستان و ... ناگزیرند

برای حفظ بقا، به صورت انفرادی یا جمعی نسبت به این تهدید واکنش نشان دهند و توازن قوا را به نفع خود بازسازی کنند.

مطابق با نظریه موازنه تهدید استفان والت، دولت‌ها نه تنها در مقابل «قدرت»، بلکه در برابر «تهدید» موازنه ایجاد میکنند. تهدید داعش خراسان به دلیل ترکیب سه عامل تشدید می‌شود:

۱. مجاورت جغرافیایی (فعالیت در مرزهای تاجیکستان و شمال افغانستان)؛
۲. قدرت تهاجمی فزاینده (انجام عملیات تروریستی فراملی و آدم‌ربایی سازمان‌یافته)؛
۳. قدرت اقتصادی-انسانی (درآمد حاصل از مواد مخدر و جذب سیستماتیک نیروهای بیکار و حتی نظامیان سابق) این عوامل باعث شده کشورهای منطقه، داعش خراسان را به عنوان یک تهدید مشترک و فوری درک کنند، به طوری که مقامات امنیتی قرقیزستان و سازمان پیمان امنیت جمعی به طور عمومی بر پیامدهای امنیتی آن تأکید کرده‌اند.

(Walt, 1988:121)

در نهایت، تعامل این دو نظریه نشان می‌دهد که چگونه ساختار آنارشیک (والترز)، پاسخ امنیتی مبتنی بر موازنه تهدید (والت) را تقویت می‌کند. از یک سو، ناتوانی طالبان در کنترل کامل قلمرو خود - ناشی از هرج و مرج و مرز ساختاری - به داعش خراسان اجازه می‌دهد حوزه نفوذ خود را گسترش دهد. از سوی دیگر، کشورهای منطقه برای کاهش هزینه‌های امنیتی ناشی از این تهدید چندبعدی، به سمت همکاری‌های اطلاعاتی، مرزبانی مشترک و تقویت نهادهای امنیتی جمعی (مانند سازمان پیمان امنیت جمعی) سوق داده می‌شوند. این همکاری‌ها نمونه‌ای عینی از شکل‌گیری موازنه در برابر تهدیدی است که هم‌زمان از نظر جغرافیایی نزدیک، از نظر عملیاتی تهاجمی و از نظر منابع مالی و انسانی در حال رشد است.

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- راهبردهای جمهوری اسلامی ایران علیه نارکو تروریسم داعش خراسان

نبرد علیه داعش خراسان نیازمند تعهد طولانی‌مدت و همکاری بین‌المللی است. تمرکز صرف بر اقدامات نظامی و پاسخ به حملات فردی کافی نیست؛ رویکردی جامع برای هدف قرار دادن علل ریشه‌ای تروریسم، کاهش فعالیت‌های داعش و توقف ترویج ایدئولوژی آن ضروری است. جمهوری اسلامی ایران، که در گذشته در خط مقدم مبارزه با تروریسم در منطقه بوده، در مواجهه با تروریسم

مواد مخدر داعش خراسان، اقداماتی برای تأمین اهداف سیاسی و امنیتی خود انجام داده است که در ادامه، به آنها پرداخته می‌شود.

۱-۱-۴- همکاری با سازمان همکاری شانگهای

عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای، نفوذ منطقه‌ای این سازمان را تقویت کرده و دامنه ژئوپلیتیک آن را گسترش می‌دهد. ایران به عنوان کشوری در منطقه غرب آسیا، چشم‌اندازی منحصربه‌فرد ارائه می‌دهد و قابلیت سازمان برای رسیدگی به نگرانی‌های امنیتی منطقه را افزایش می‌دهد. حضور ایران، اهرم سازمان را در مسائل بین‌المللی، به‌ویژه درگیری‌های سوریه، عراق و افغانستان، تقویت می‌کند. عضویت ایران، چارچوب امنیت جمعی سازمان را بهبود بخشیده و اشتراک‌گذاری اطلاعات، عملیات مشترک ضدتروریسم و تلاش‌های مشترک برای مقابله با تهدیدات امنیتی را تسهیل می‌نماید. این همکاری امنیتی گسترده، ثبات منطقه را تقویت کرده و به تلاش‌های جهانی علیه چالش‌های امنیتی فراملی کمک می‌کند. (Siddiqui, 2023: 8-11)

چارچوب امنیت جمعی سازمان همکاری شانگهای، بستری برای کشورهای عضو فراهم می‌کند تا به چالش‌های مشترک مانند تروریسم، افراط‌گرایی و درگیری‌های منطقه‌ای بپردازند و همکاری امنیتی پیشرفته را ارتقا دهند. نارکو تروریسم امروزه در ابعاد گوناگون در آسیای مرکزی گسترش یافته و نمونه بارز آن، داعش خراسان و بیعت گروه‌های افراطی و قاچاقچیان مواد مخدر با آن است. در عین حال، انتشار تبلیغات این گروه از نظر شکل، حجم و تعداد زبان‌ها، با درآمدهای ناشی از فروش و ترانزیت مواد مخدر، به سطوح بی‌سابقه‌ای رسیده و جذب نیرو از جبهه‌های آسیای جنوبی و مرکزی را افزایش داده است. (Jadoon & et al., 2023: 3-12) به همین منظور، در نمودار زیر، ابتدا راهبرد ضدامنیتی داعش خراسان بررسی شده و سپس نقش همکاری جمهوری اسلامی ایران با سازمان همکاری شانگهای برای مدیریت آن تحلیل می‌گردد.

راهبرد داعش خراسان

منبع: (<https://www.iess.ir/fa/analysis/3729>).

این همکاری امنیتی در چارچوب سیاست «نگاه به شرق» ایران قرار می‌گیرد، که بر تمرکز تهران بر روابط با کشورهای غیرغربی در حوزه‌های دیپلماسی، بازرگانی و همکاری‌های امنیتی تأکید دارد. به عبارت دیگر، حضور ایران و همکاری امنیتی-سیاسی آن با کشورهای آسیای مرکزی، روسیه و چین، قدرت مانور سازمان‌های منطقه‌ای را برای حل معضل امنیتی تروریسم مواد مخدر و افراط‌گرایی منطقه‌ای افزایش می‌دهد.

عضویت ایران به عنوان نهمین عضو رسمی سازمان همکاری شانگهای، می‌تواند مبانی امنیتی و ارتباطات فرهنگی این سازمان را تقویت کرده و به توسعه اقتصادی آن کمک کند. جمهوری اسلامی ایران با ظهور مجدد داعش در قالب شاخه خراسان و نزدیکی آن به مرزهای خود، راهبرد اصلی خود را - جدا از مسائل اقتصادی و سیاسی - بر موضوعات امنیتی متمرکز کرده است تا از طریق عضویت در سازمان شانگهای، همکاری امنیتی برای مدیریت این معضل امنیتی و سیاسی در افغانستان و مرزهای خود ایجاد نماید. (Lawson & Legrenzi, 2024: 4-9)

ایران همچنین توانسته عمق راهبردی تدابیر امنیتی خود را به سایر کشورهای همسایه گسترش دهد و مستقیماً در خارج از مرزهای خود با گروه‌های تروریستی مقابله کند. در عین حال، مخالفت ایران با مافیای مواد مخدر - در چارچوب سازمان همکاری شانگهای و سایر مکانیسم‌ها - از

افغانستان (داعش خراسان و فعالیت‌های تروریسم مواد مخدر آن) و پاکستان تا سایر مناطق جهان، نشان‌دهنده رویکرد مؤثر این کشور در تأمین صلح و ثبات اجتماعی-اقتصادی در سطح منطقه است (Zerden, 2021: 8). این امر طبیعی به نظر می‌رسد، زیرا ایران چهارراه اصلی ارتباط کشورهای عضو مرکزی سازمان با کشورهای همکار شانگهای است؛ بنابراین، نقش خود را ابتدا در چارچوب سازمان همکاری شانگهای برای تأمین امنیت مرزهای خود و پاکسازی آن از نارکو تروریسم داعش خراسان ایفا می‌کند. (Jadoon & et al., 2023: 3-12)

۴-۱-۲- همکاری با سازمان همکاری اکو: نفوذ داعش به افغانستان از سال ۲۰۱۵ به بعد و ایجاد مشکلات امنیتی در آن کشور، علاوه بر وضعیت نامساعد اقتصادی افغانستان و برخی کشورهای منطقه، افراد زیادی را برای پیوستن به این گروه ترغیب کرده است. (Kukuyeva & et al., 2016: 23) وجود منابع غنی انرژی در آسیای مرکزی، همراه با تولید و ترانزیت مواد مخدر از افغانستان به کشورهای منطقه و اروپا، گروه‌هایی مانند داعش را وادار کرده تا با عضوگیری و گسترش نفوذ، طرح‌های خود برای تصرف منابع انرژی سوریه و عراق را در افغانستان و آسیای مرکزی از طریق نیروهای بومی عملی کنند. (Mirovalev, 2018: 2-3) داعش خراسان از منطقه مرزی افغانستان و پاکستان به عنوان پناهگاهی امن استفاده کرده است، اما در سال ۲۰۱۹، عملیات نیروهای دولتی افغانستان و طالبان، این گروه را از پایگاه‌های مستحکم خود در مناطق مرزی بیرون راند. این امر، داعش خراسان را از درآمدهای معدنی - مانند طلای معادن ننگرهار که سود قابل توجهی برای گروه به همراه داشت - محروم کرد. بر اساس گزارش خزانه‌داری آمریکا در سال ۲۰۲۱، از اوایل سال ۲۰۲۰ درآمدهای معدنی، قاچاق مواد مخدر (تریاک، هروئین و شیشه)، کمک‌های محلی، اخاذی و حمایت‌های مالی از هسته مرکزی داعش، مهم‌ترین منابع اقتصادی داعش خراسان بوده‌اند (Zerden, 2021: 2).

با توجه به معضلات ناشی از تروریسم مواد مخدر داعش خراسان برای افغانستان و کشورهای همسایه، سازمان همکاری اکو - با حمایت جمهوری اسلامی ایران و سایر اعضا - در صدد اتخاذ راهبردی مؤثر برای مدیریت این مشکل برآمده است. در این راستا، شهید حسین امیرعبداللهیان، وزیر امور خارجه پیشین جمهوری اسلامی ایران، در نشست سازمان همکاری شانگهای - که تمرکز اصلی آن بر تروریسم مواد مخدر داعش خراسان در افغانستان بود - اظهار داشت: «جمهوری اسلامی ایران یکی از کشورهای اصلی در طراحی و تصویب 'سیاست حمایتی اکو برای افغانستان' بوده و همواره از اجرای کامل و مؤثر آن برای تقویت اقتصاد این کشور و جلوگیری از تقویت مالی نارکو تروریسم - که

داعش خراسان آن را مدیریت می‌کند - حمایت کرده است. (Koolae, 2023: 3-7) «ایران و افغانستان، علاوه بر همکاری‌های منسجم نظامی و امنیتی، می‌توانند کشورهای دیگر را برای حل بحران امنیتی داعش خراسان جلب کنند؛ زیرا این گروه تهدیدی مشترک برای دولت‌های منطقه است و با امنیت ملی آن‌ها ارتباط مستقیم دارد. کشورهایی مانند روسیه، پاکستان، ترکمنستان، تاجیکستان و ازبکستان می‌توانند در این زمینه همراه باشند. البته، با توجه به اینکه بسیاری از اعضای داعش خراسان را جوانان تاجیکستان و ازبکستان تشکیل می‌دهند، نقش دولت‌های این دو کشور در بهبود وضعیت عمومی و حکمرانی، احتمال گرایش شهروندان شان به این گروه تروریستی را به حداقل می‌رساند. همچنین، از آنجایی که بیشتر جذب‌شوندگان از طریق سایت‌ها و شبکه‌های مجازی فریب می‌خورند، نظارت قوی و مستمر بر فضای مجازی کشورهای منطقه ضروری است. (Jadoon & et al., 2024: 26)

تحولات افغانستان در تابستان و پاییز ۲۰۲۱، جمهوری اسلامی ایران را با تهدید جدی مواجه کرد. بازگشت طالبان به قدرت - در اتحاد سست با القاعده و میران‌شاه شورا (معروف به شبکه حقانی) - رقابت داخلی میان جنبش‌های اسلام‌گرای سنی تندرو و شبه‌نظامیان دیگر، به‌ویژه دولت اسلامی استان خراسان را تشدید کرد. ایران با حفظ سیاست آشتی‌جویانه‌ای که در دهه پیش از ۲۰۲۱ در قبال طالبان اتخاذ کرده بود، تهدیدهای داعش خراسان را از طریق همکاری دوجانبه با کابل مدیریت کرد. هدف این سیاست، تشویق طالبان و متحدانش به خودداری از آسیب به جامعه هزاره و مبارزه با نارکو تروریسم داعش خراسان بود. (Lawson & Legrenzi, 2024: 87-88)

به همین منظور، همکاری دوجانبه دو کشور برای ساقط کردن جریان نارکو تروریسم داعش خراسان گسترش یافت. در این چارچوب، جمهوری اسلامی ایران و امارت اسلامی طالبان، در ماه می ۲۰۲۳ کمیسیون مشترکی برای هماهنگی گشت‌های نظامی در امتداد مرز مشترک تشکیل دادند. حوزه اختیارات این کمیسیون در ماه اوت گسترش یافت و شامل نظارت بر فعالیت‌های مرزبانان دو کشور شد. در همین حال، هیئتی از تجار ایرانی به استان خوست افغانستان سفر کرد تا فرصت‌های تجارت و سرمایه‌گذاری را بررسی کند و در ۹ نوامبر همان سال، مذاکراتی برای تقویت افغانستان و بهبود دسترسی آن به چابهار انجام داد. مهم‌تر از آن، توافقنامه‌ای در ژوئیه ۲۰۲۲ امضا شد که سرمایه‌گذاری‌های مشترک شرکت‌های نفتی دولتی دو کشور را تسهیل کرد تا اقتصاد مردم بومی را تقویت کرده، کشت مواد مخدر و ترانزیت آن توسط داعش خراسان را کاهش دهد. این ابتکارات در پیشنهاد فوریه ۲۰۲۳ ایران برای ایجاد منطقه آزاد فرامرزی به اوج خود رسید تا شرکت‌های تجاری و تولیدی مشترک توسعه یابد. (Abbassian & et al., 2022: 493-500)

مهم‌ترین اقدامات دو کشور برای کاهش تنش‌ها و مدیریت داعش خراسان و نارکو تروریسم عبارتند از: (۱) کنار گذاشتن اختلاف‌های قدیمی و تمرکز بر مسائل کنونی و آینده؛ (۲) تحکیم امنیت مرزها و جلوگیری از ورود مهاجران غیرقانونی؛ (۳) غربالگری افغانستانی‌های مقیم ایران و اخراج مهاجران غیرقانونی. (Verma, 2021: 65-69)

"کشورهای عضو اکو با ایران از نظر تمدنی، اشتراکات سیاسی و فرهنگی، سابقه طولانی دارند که این اشتراکات می‌تواند تهدیدها را کاهش دهد. در ادامه، به این همکاری‌ها اشاره می‌شود.

۱- همکاری سیاسی: کشورهای آسیای مرکزی یا شرق آسیا همراه با جمهوری اسلامی ایران، همکاری همه‌جانبه منطقه‌ای را مهم‌ترین اقدام برای مدیریت یا ریشه‌کنی این مسئله می‌دانند. به همین منظور، جمهوری اسلامی ایران در بعد همکاری سیاسی، تلاش کرده با هماهنگی روسیه و چین به عضویت دائم سازمان همکاری شانگهای درآید.

در اجلاس ۲۰۲۱ سازمان همکاری شانگهای در دوشنبه تاجیکستان، شی جین‌پینگ^۱ رئیس‌جمهور چین، اعلام کرد که این سازمان فرآیند پذیرش ایران به عنوان عضو را آغاز خواهد کرد. نزدیک به دو سال بعد، این اتفاق رخ داد. اما مهم‌ترین پیامدهای ژئوپلیتیکی، هماهنگی عمیق‌تر ایران با سایر اعضا و تقویت نظم غیرلیبرالی چین محور است که توسط پکن ترویج می‌شود و همگرایی سیاسی ایران در آسیای مرکزی - جدا از مباحث اقتصادی و امنیتی - را تقویت کرده است (Fulton, 2023: 6). بنابراین، تهران ایدئولوژی خود را برای حل معضل امنیتی ناشی از تروریسم مواد مخدر، به سوی همکاری سیاسی با کشورهای آسیای مرکزی، روسیه و چین سوق داد تا هم این معضل را حل کند و هم تعادلی در برابر آمریکا و متحدان منطقه‌ای آن ایجاد نماید (Yuan, 2023: 422-439).

۲- همکاری اقتصادی: ارزیابی روابط اقتصادی دوجانبه و برنامه‌های اقتصاد راهبردی ایران در آسیای مرکزی نشان می‌دهد که اقدامات ایران - به‌ویژه در توسعه روابط اقتصادی - طی بیش از دو دهه پس از استقلال کشورهای منطقه، روند صعودی داشته است. حجم روابط تجاری ایران با کشورهای آسیای مرکزی از حدود ۳۰۰ میلیون دلار در سال ۱۹۹۵ به حدود ۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۵ رسید. این رقم از حدود ۳.۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ به ۵.۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ افزایش یافت و در سال ۲۰۲۲ به بیش از ۵.۶۳ میلیارد دلار رسید (Abbasian, 2022: 5-11). رشد اقتصادی آسیای مرکزی برای جلوگیری از فقر، تورم، بیکاری و پیوستن جوانان به تروریسم

^۱. Xi Jinping

موادمخدر و افراط‌گرایی مذهبی - به عنوان منطقه‌ای محصور در خشکی - به دسترسی به بنادر کشورهای مجاور وابسته است. بنادر ایران نزدیک ترین گزینه برای تجارت دریایی منطقه است. ایران همچنین تجارت قابل توجهی با افغانستان - به عنوان صادرکننده اصلی مواد مخدر و منبع نارکوتروریسم - دارد که در قلب مسیرهای تجاری زمینی به آسیای مرکزی قرار دارد. بنابراین، افغانستان بیش از سایر کشورهای آسیای مرکزی به همکاری اقتصادی و سیاسی برای جلوگیری از گسترش قاچاق مواد مخدر و تروریسم نیاز دارد و ایران این مسئله را پس از خلأ قدرت آمریکا درک کرده است. در سال ۲۰۱۸، صادرات ایران به افغانستان حدود ۲.۹ میلیارد دلار بود که بیش از دو برابر صادرات پاکستان (۱.۳ میلیارد دلار) است و گسترش اقتصادی به آسیای مرکزی را به گام طبیعی بعدی برای ایران تبدیل کرد. (Turner, 2022: 4-7).

با روی کار آمدن دولت سیزدهم در ایران، شهید رئیسی تأکید ویژه‌ای بر همکاری با آسیای مرکزی برای کاهش افراط‌گرایی مذهبی و قاچاق مواد مخدر داشت. سفر رئیس‌جمهور از پاکستان، شوکت میرضیایف، به ایران، دیدگاه جدیدی برای افزایش حجم همکاری اقتصادی و تجاری ایجاد کرد. با توجه به درک مشترک از ریشه‌های تروریسم مواد مخدر و تهدیدهای آن، دو کشور درباره افزایش تجارت دو جانبه و هماهنگی در حمل‌ونقل و لجستیک برای ایجاد سد در برابر ترانزیت مواد مخدر و تجارت تسلیحاتی گفتگو کردند. برای افزایش همکاری در تجارت، حمل‌ونقل، فناوری، داروسازی و کشاورزی، ۱۵ سند - شامل استاندارد، بیمه و کشاورزی - امضا شد (Abbasian, 2022: 56).

پیش از این، در مارس ۲۰۲۲، مقامات ارشد امنیتی ایران و ازبکستان، قزاقستان و تاجیکستان «سند مشترک همکاری امنیتی» را برای تشکیل کمیسیون مشترک ضد تروریسم، افراط‌گرایی، قاچاق مواد مخدر و جرایم سازمان‌یافته فراملی امضا کردند. در جولای ۲۰۲۳، ازبکستان با افغانستان، پاکستان و همکاری ایران، پروتکل چندجانبه‌ای در اسلام‌آباد امضا کرد تا ترمیم ازبکستان را از طریق لوگر و مزارشریف افغانستان به سیستم راه‌آهن پاکستان متصل کند. این خط آهن ترانس‌افغانی به طول ۷۶۰ کیلومتر، خدمات مسافری و باربری خواهد داشت و حدود ۵ میلیارد دلار هزینه دارد (Gurjar, 2023-3). با این حال، نارکوتروریسم در افغانستان - مانند داعش خراسان، حزب التحریر و جنبش اسلامی ازبکستان - که تأمین مالی گروه‌های تروریستی از طریق قاچاق مواد مخدر را انجام می‌دهد، می‌تواند چالشی برای این پروژه باشد (Vatanka & Divsallar, 2023: 8-11). ۳- همکاری امنیتی: پس از اعلام خلافت ادعایی «دولت اسلامی» توسط ابوبکر البغدادی در تابستان ۲۰۱۴، فرماندهان سابق طالبان، افغانستان و پاکستان با او بیعت کردند و جنبش‌های اسلامی محلی به آن

پیوستند. آن‌ها جنگجویان افغان را از اردوگاه‌های پناهجویان در مناطق قبایلی پاکستان، پیشاور و استان‌های شمال شرقی افغانستان جذب کردند. نیروهای جهادی داعش خراسان در ولایت‌های کنر و ننگرهار مستقر شدند. در سپتامبر ۲۰۱۵، گزارش سازمان ملل تخمین زد که حدود ۱۰ درصد شورشیان افغان با داعش بیعت کرده‌اند و حضور آن‌ها در ۲۵ استان از ۳۴ استان کشور گزارش شده است (Landay & Holland, 2024: 5-6). بر اساس گزارش نمایندگی سازمان ملل در افغانستان، در سال ۲۰۲۰ تا ۱۱ اوت ۲۰۲۱، این گروه مسئول ۲۱۶ حمله بود که منجر به کشته شدن ۶۰۰ غیرنظامی و ۲۵۰۰ عضو ارتش افغانستان شد (Webber & Valle, 2023: 2). بنابراین، جمهوری اسلامی ایران - که بیشترین تهدیدهای این گروه را تحمل کرده - داعش خراسان را تهدیدی مشترک برای کشورهای آسیای مرکزی و شرق آسیا معرفی کرده و همکاری امنیتی دوجانبه و چندجانبه را مسیر صحیح سیاست خارجی می‌داند.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که ناکوتوریسم داعش خراسان، به‌عنوان یک تهدید چندوجهی، امنیت، اقتصاد و ثبات سیاسی منطقه آسیای مرکزی به‌ویژه جمهوری اسلامی ایران را به چالش کشیده است. تهدیدات این گروه شامل عضوگیری گسترده، عملیات‌های تروریستی فراملی، و آدم‌ربایی هدفمند است که با بهره‌گیری از اقتصاد قاچاق مواد مخدر، تقویت شده و دامنه نفوذ آن را در افغانستان و کشورهای همسایه گسترش داده است. این تهدیدات، که از مجاورت جغرافیایی، قابلیت‌های تهاجمی و نیات توسعه‌طلبانه گروه ناشی می‌شوند، با چارچوب نظری موازنه تهدید استفان والت همخوانی دارند.

جمهوری اسلامی ایران، با درک این تهدیدات، راهبردی چندجانبه مبتنی بر موازنه تهدید اتخاذ کرده است. این راهبرد شامل همگرایی دوجانبه با کابل، همگرایی چندجانبه با کشورهای آسیای مرکزی و تقویت همکاری با سازمان‌های منطقه‌ای مانند سازمان همکاری شانگهای و اکو است. همکاری‌های دوجانبه تهران-کابل، از جمله تشکیل کمیسیون مشترک نظامی، نظارت بر مرزها و تقویت اقتصاد محلی از طریق سرمایه‌گذاری‌های مشترک؛ به کاهش کشت و ترانزیت مواد مخدر کمک کرده است. همچنین، همگرایی سیاسی و اقتصادی با کشورهای آسیای مرکزی، به‌ویژه از طریق امضای اسناد همکاری امنیتی و تجاری با کشورهایمانند ازبکستان و تاجیکستان، و پروژه‌هایی مانند خط آهن ترانس‌افغانی، توانسته است شبکه‌های قاچاق را محدود کرده و ثبات

منطقه‌ای را تقویت نماید. عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای و نقش آن در سیاست حمایتی اکو برای افغانستان، نشان‌دهنده تعهد تهران به ایجاد موازنه در برابر تهدید ناکوتروریسم است که منجر به کاهش قابل توجه فعالیت‌های تروریستی در مرزهای ایران شده است. با این حال، چالش‌هایی نظیر ادامه فعالیت‌های قاچاق مواد مخدر، جذب جوانان به دلیل فقر و بیکاری، و رقابت‌های داخلی میان گروه‌های افراطی در منطقه، همچنان موانعی برای ریشه‌کنی کامل ناکوتروریسم ایجاد می‌کنند. برای تقویت این راهبردها، پیشنهاد می‌شود ایران همکاری‌های امنیتی خود را با روسیه و چین در چارچوب سازمان همکاری شانگهای گسترش دهد، نظارت بر فضای مجازی را برای جلوگیری از عضوگیری داعش تقویت کند و پروژه‌های اقتصادی مشترک با کشورهای منطقه را برای کاهش فقر و بیکاری توسعه دهد. این اقدامات می‌توانند به ایجاد ثبات پایدارتر در منطقه کمک کرده و از نفوذ گروه‌های تروریستی مانند داعش خراسان جلوگیری کنند. در مجموع، این پژوهش نشان داد که راهبردهای سیاست خارجی ایران، مبتنی بر موازنه تهدید، نه تنها به کاهش تهدیدات ناکوتروریسم داعش خراسان کمک کرده، بلکه الگویی برای همکاری منطقه‌ای در برابر تهدیدات فراملی ارائه داده است. این رویکرد، با تأکید بر همگرایی سیاسی، اقتصادی و امنیتی، می‌تواند به عنوان مدلی برای سایر کشورهای منطقه در مواجهه با چالش‌های مشابه مورد استفاده قرار گیرد.

منابع و مآخذ

فارسی:

- ترابی قاسم (۱۳۸۴). «موازنه تهدید: موازنه قوا یا اتحاد با طرف تهدید کننده»، ماهنامه اطلاعات راهبردی، سال هفتم، شماره ۷۴، صص ۱۲۳-۱۴۳
- سازمند بهاره و دیگران (۱۳۸۹). «نظریه موازنه قدرت والتز: نقد و بررسی کارآمدی آن در عصر حاضر»، فصلنامه روابط خارجی، سال دوم، شماره ۴، صص ۳۴-۵۶
- لیتل ریچارد (۱۳۸۹). «تحول در نظریه‌های موازنه قوا»، ترجمه غلامعلی چگنی‌زاده، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.
- محمودی، زهرا (۱۴۰۳) در مقاله‌ی «بازشناسی داعش خراسان؛ وضعیت کنونی و راهبرد ج.ا.ایران» مطالعات راهبردی جهان اسلام شماره ۹۸ (صص ۱۰۱-۱۲۲)
- هاشمی، امیرحسام (۱۴۰۳) در مقاله‌ی «بررسی گروه تروریستی داعش خراسان به عنوان تهدیدی مشترک برای ایران و افغانستان» فصلنامه دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی سال هفتم - شماره ۷۶، صص ۲۶-۳۶

هدایتی شهیدانی مهدی و سجاد کلارده مرادی(۱۳۹۵). «تبیین سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال تروریسم تکفیری در عراق و سوریه»، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، شماره ۳۱، ص ۸۹-۱۱۴.

انگلیسی:

- Abbasian Parisa(2022). "My Enemy's Enemy: Iran's Approach to the Re-emergence of the Taliban"..” Journal of Asian Security and International Affairs 9, no. 3 (2022): 493–512.
- Besmillah.Taban .(2025). " is work is licensed under a Creative Commons Attribution – NonCommercial – ShareAlike 4.0 International License. Afghanistan in 2025: Potential Scenarios for Political and Security Crises":
<https://zbn.inp.uj.edu.pl/documents/92718966/141790394/Taban+B.+A134/695b8073-fd06-47c0-aff2-d1cca7b50838>
- Chellaney .brahma (2021). “The Narco-Terrorist Taliban”. Project Syndicate, Retrieved from: <https://www.project-syndicate.org>.
- Farooq. S.A. et al (2017). Opium trade and the spread of HIV in the Golden Crescent, Harm Reduction Journal, Pp. 14-47.
- Fulton Jonathan(2023). “Iran joining the SCO isn't surprising. But Beijing's promotion of illiberal norms in Eurasia should get more attention”. Availablein:
<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/iran-sco-china-bri-illiberal-norms>.
Access to: 13, July, 2023.
- Gurjar. Sankalp.(2023). “The Iran Challenge: Unraveling India's Foreign Policy Dilemma”. Availablein:" <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/3475111/the-iran-challenge-unraveling-indias-foreign-policy-dilemma>. Accesson: 31, July, 2023.
- Hartelius. Jonas,(2008) Narco Terrorism Policy Paper,East West Institute and the Swedish. Carnegie Institute,
- Haupt David. A, (2009) Narco Terrorism: An Increasing Threat to U. S Nationality Security,A Master Thesis Submitted to the Faculty of the Joint Forces Staff College Joint Advanced Warfighting School ,Thesis Advisor; Dr. Paul Melshen,June
- Jadoon. Amira & et al(2023). “What is ISIS-K? Two terrorism experts on the group behind the deadly Kabul airport attack and its rivalry with the Taliban”. Available in:
<https://theconversation.com/what-is-isis-k-two-terrorism-experts-on-the-group-behind-the-deadly-kabul-airport-attack-and-its-rivalry-with-the-taliban-166873>. Accesson: 26, August, 2023.
- Jadoon. Amira (2023). “The Enduring Duel: Islamic State Khorasan's Survival under Afghanistan's New Rulers”. Retrieved from: <https://etc.westpoint.edu>
- Iqbal .Dar Arshid & at al(2018). alliances in international politics: a comparative study of kenneth waltz's and stephen walt's theories of alliances” .Availablein :
<https://www.researchgate.net/publication>. Accesson:21, July, 2018.
- Ingram .Haroro J. (2023). “From Expeditionary to Inspired: Situating External Operations within the Islamic State's Insurgency Method 23 Nov 2023”. Retrieved from:
<https://www.ict.nl>
- Koiremba .Singh Ningthoujam & Nunes .William (2013). “Drug Trafficking and Narco-terrorism as Security Threats: A Study of India's North-east”. Vol. 69, No. 1 (March 2013), pp. 65-82 (18 pages). Published by: Sage Publications.
- Koolae. Elaheh(2023). “ECO and Regional Trade”. Availablein:

- https://ier.ut.ac.ir/article_31003_c1113dede552d1195f81a830ed953be8.pdf.
- Kukeyeva, Fatima& et al (2016), "Security threats and challenges in the post-soviet Central Asia: religion-based extremism on case study of ISIS", Available in: <https://www.researchgate.net>.
- Kawa Amin (2023). "UN Security Council's Concern: ISIS Threatens International Targets from Afghanistan". Retrieved from: <https://8am.media>
- Landay .Jonathan & Holland Steve (2024). "Exclusive: US intelligence confirms Islamic State's Afghanistan branch behind Iran blasts". Retrieved from: <https://www.reuters.com>
- Lawson. Fred H& Legrenzi. Matteo(2024)." How conciliating Taliban-led Afghanistan ended up endangering Iran". Pages 79-93 | Received 01 Mar 2022, Accepted 30 Sep 2024, Published online: 17 Oct 2024. Availablein: <https://doi.org/10.1080/14781158.2024.2413382>.
- M Bock. Andreas(2015). "If you compress the spring, it will snap back hard": The Ukrainian crisis and the balance of threat theory". International Journal,Vol. 70, No. 1, The Past in International Statecraft (march 2015), pp. 101-109 (9 pages). Published By: Sage Publications, Ltd.
- Mirovalev .Mansur (2018), "Do Central Asian leaders use ISIL threats for political gain?", Retrieved from: <https://www.aljazeera.com>.
- Mohibi. Ahmad (2023). "ISIS-K Grows as the Taliban Struggles to Maintain Power". Retrieved from: <https://www.risetopeace.org>
- spofa. Hopkin(2023). "Realism and Balance of Threat with Dr. Stephen Walt". Available in: <https://hopkinspofa.com/2023/11/08/realism-and-balance-of-threat-with-dr-stephen-walt>. Access to: 8/11/2023.
- Siddiqui. Huma(2023). "Explained: Implications of Iran's Membership in the sco: Opportunities for India". Available in: <https://www.financialexpress.com/business/defence-explained-implications-of-irans-membership-in-the-sco-opportunities-for-indianbsp-3155330>. Access to: 4, July, 2023.
- Sajid. Islamuddin (2023). "Poverty pushing Afghans to join terror group Daesh/ISIS-K". Retrieved from: <https://www.aa.com.tr/en>.
- Turner Daniel(2022). "Iran Eyes Opportunities in Central Asia". Availablein <https://newlinesinstitute.org/state-resilience-fragility/power-vacuums/iran-eyes-opportunities-in-central-asia>. Accession: 14, April, 2022 .
- Verma .Raj & Ali. Shahid (2023). "How the Islamic State Rivalry Pushes the Taliban to Extremes". Volume30, Issue4, Winter 2023, Pages 42-55. Accessed on: 10, November, 2023.
- Verma. Raj(2021). "US-Taliban peace deal and regional powers as potential spoilers: Iran as a case study". Availablein.: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-021-00302-7>.
- Vatanka .Alex & Divsallar. Abdolrasool(2023). "Can the West Stop Russian-Iranian Convergence?". Availablein: <https://www.mei.edu/publications/can-west-stop-russian-iranian-convergence>. Accession: 3, April, 2023.
- Wahlang. Jason (2023). "Islamic State Khorasan and Central Asia". Retrieved from: <https://www.idsa.in>.
- Webber .Lucas & Valle Riccardo (2023). "The Islamic State's Central Asian Contingents and Their International Threat". Retrieved from: <https://www.hudson.org>
- Waltz, Kenneth H. (1979). Theory of International Politics, New York: Random House.

- Walt, Stephen M. (1988). Testing Theories of Alliance Formation: The Case of Southwest Asia, International Organization, Vol. 42, No. 2.
- Walt, Stephan (1987). The Origins of Alliance , Ithaca: Cornell University Press.
- Walt M. Stephan(1986) "Alliance: Balancing and Bandwagoning", in Stephan M. Walt,(Eds). The Origins of Alliances, Cornell University Press.
- Yuan Jingdong(2023). "Forging a New Security Order in Eurasia: China, the SCO, and the Impacts on Regional Governance".Chinese Political Science Review (2023) 8:422-439 <https://doi.org/10.1007/s41111-022-00223-7>. Access to: 11, July, 2023.
- Zerden Alex (2021). "What Is Known About ISIS-K Funding in Afghanistan?". Retrieved from: <https://www.lawfaremedia.org>.

پروشکاه علوم انسانی ومطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی